

«Енеїда» І. П. Котляревського – витоки національного відродження

Благословенна полтавська земля дала світу безліч талановитих людей знаних і шанованих, і в тому числі тут народився великий син українського народу, національний художник слова, батько нової української літератури – Іван Петрович Котляревський. Неперевершеність і унікальність його в тому, що через століття він доніс до нас, нащадків, живу українську народну мову, що він написав «Енеїду», твір, подібного до якого не було ні до Котляревського, ні після.

Іван Петрович Котляревський

«Енеїда» – українська бурлескно-травестійна поема, написана Іваном Котляревським, в добу становлення романтизму і націоналізму в Європі, на тлі ностальгії частини української еліти за козацькою державою, ліквідованою Росією в 1775–1786 роках. Якщо говорити про час, в який була написана «Енеїда» – це був тяжкий час для українського народу. Це були часи втрати незалежності, адже у 1764 році скасована Гетьманщина як держава, у 1775 зруйнована Січ, а у 1785 видана «Жалованная грамота дворянству», яка в законювала закріпачення селян. Іван Котляревський належав до покоління, на

долю якого всі ці події вплинули безпосередньо. Він народився ще в Гетьманщині, а невдовзі рідна Полтава опинилася у складі нового державного утворення. Котляревський вирішив протистояти руїнницьким обставинам, звернувшись до невичерпного живого мовного джерела. Він береться писати про козацьку минувшину, переборюючи гірку певність, що, може, творить пам'ятник навіки втраченій батьківщині. Саме в ці часи і виходить «Енеїда» І. П. Котляревського...

Отже, цей твір відіграв ведучу роль не тільки в літературному плані, а й в суспільно-політичному: він був одною із тих цеглинок, із яких сформувалась українська нація, українська ідентичність і самобутність та були зроблені перші кроки до розбудови національної свідомості.

Поема заснована на сюжеті однойменної класичної поеми римського поета Вергілія. Складається вона з шести частин, на відміну від дванадцяти частин Вергілія. Написана чотиристопним ямбом. Поема «Енеїда» – перша масштабна пам'ятка українського письменства, укладена розмовною українською мовою – якою спілкувалися і яку розуміли абсолютна більшість мешканців України. Побутувало довгий час переконання, що письменник копіював лише полтавську говірку. Звичайно, він орієнтувався насамперед на ту мову, з якою зріс, якою користувалися у його родині. Його мати – решетилівська козачка – говорила вдома винятково українською мовою. Але у його мовній палітрі можна віднайти слова, які не притаманні Полтавщині. Іван Котляревський використав у творі й слова, які були поширені у Чернігівській губернії, теперішній Сумській та Харківській областях тощо.

У поемі Котляревський літературним прийомом, сатирою та гумором викриває та засуджує негативні соціальні явища суспільства кінця 18 – початку 19 століття, висміює українських панів і чиновників, козацьких старшин, їхній паразитичний спосіб життя, обжерливість, пияцтво, сварки. Разом із тим він уславлює героїзм, патріотизм, вірність обов'язку, мужність, товариську солідарність українського народу.

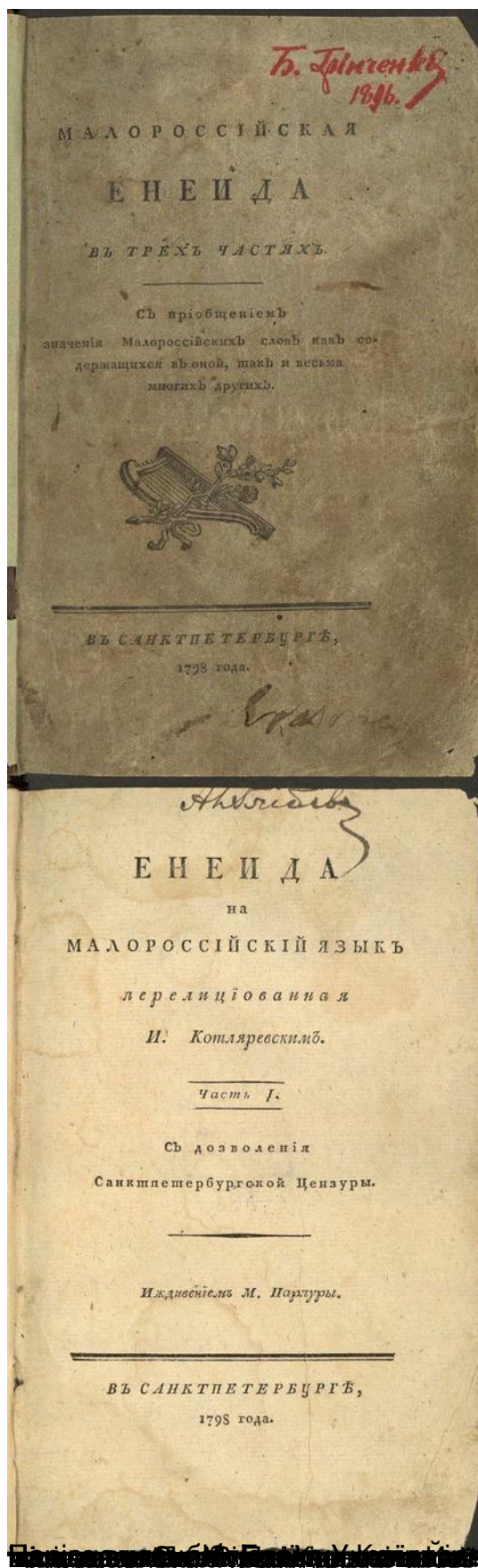
Поема вражає своєю витонченістю у зображенні побуту та звичаїв різних суспільних верств української дійсності. «Енеїда» описує побут та традиції. Там вони зображені через пригоди козака Енея та троянців, що були прообразами козаків-запорожців. Поміщиків і феодалів Іван Котляревський зобразив, як богів, що мали всі негативні риси цих верств – хабарництво, інтриганство, зневажливе ставлення до народу. Деякі з них допомагають Енею, інші – перешкоджають. Деталізація їхніх взаємин зберегла в літературі опис українських традицій. «Енеїду» можна назвати енциклопедією українського народу. Вона зафіксувала все. За підрахунками дослідників, у творі майже

7 000 слів. І ці слова означають предмети українського побуту. Тут і одяг, і взуття, і головні убори дівчини, заміжньої жінки, чоловіків. Тут тканини, меблювання, начиння. Тут продукти харчування, сільськогосподарські знаряддя, зброя, музичні інструменти. Згадані народні обряди, звичаї, танці, ігри, хвороби, гуляння.

Поема започаткувала становлення новочасної української літератури, її із захватом читали всі і бідні і багаті. Іван Котляревський, перекладаючи Вергілієву поему, розповів про життя козаків, адже і сам був на військовій службі в Сіверському карабінерному полку, сформованому на базі декількох українських козацьких полків. Аби не дуже віддалятися від задумів Вергілія, він назвав козаків троянцями, а їхнього ватажка – Енеєм.

Слід одразу зазначити, що Іван Котляревський був зовсім не першим автором, який взяв за основу героїчну поему Публія Вергілія Марона. Наприклад, 1791 року з'явилася «Вергилиева Енеїда, вивороченная наизнанку» за авторством Миколи Осипова, пізніше продовжена Олександром Котельницьким. Через три роки – твір вихованця Києво-Могилянської академії Опанаса Лобисевича «Вергилиевы пастухи, в малороссийский кобеняк переодетые». На жаль, ця поема не збереглася. Проте літературознавці вважають Опанаса Лобисевича прямим попередником Івана Котляревського.

Над своїм твором Котляревський почав працювати у 1794 році – щойно після виходу поеми Лобисевича. Довгий час його «Енеїда» поширювалася в рукописних списках, які подекуди суттєво відрізнялися один від одного. Зрештою одна з копій дісталася Петербурга і потрапила до рук видавця й мецената родом з Конотопа, колезького асесора Максима Парпури. Той завідував друкарнею Медичної колегії, де мав за помічника ще одного українця, вихідця зі Стародубщини, Йосипа Каменецького. Спільними зусиллями вони 1798 року видали перші три частини «Енеїди».

ЛЮБИТЕЛЯМЪ

МАЛОРОССІЙСКАГО СЛОВА

Усерднѣйше посвящается.

ЕНЕИДА

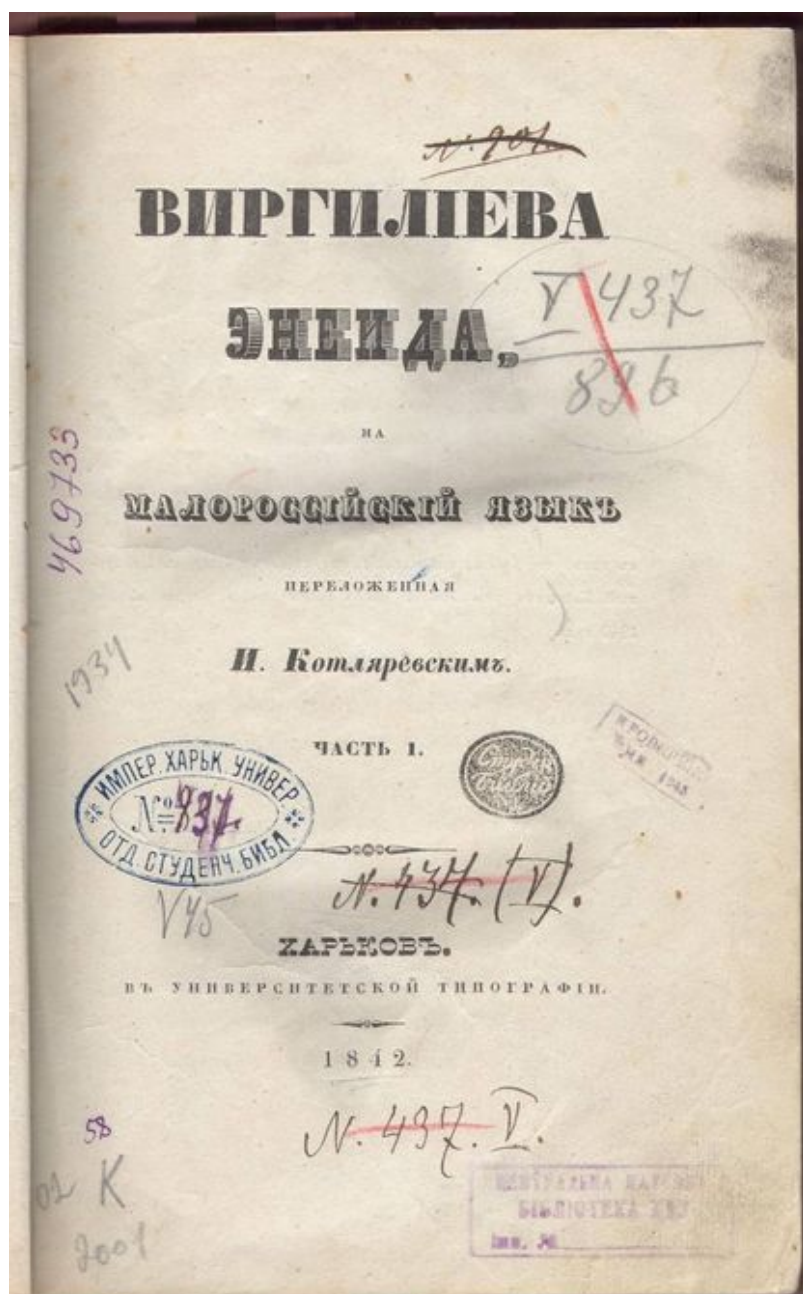
на

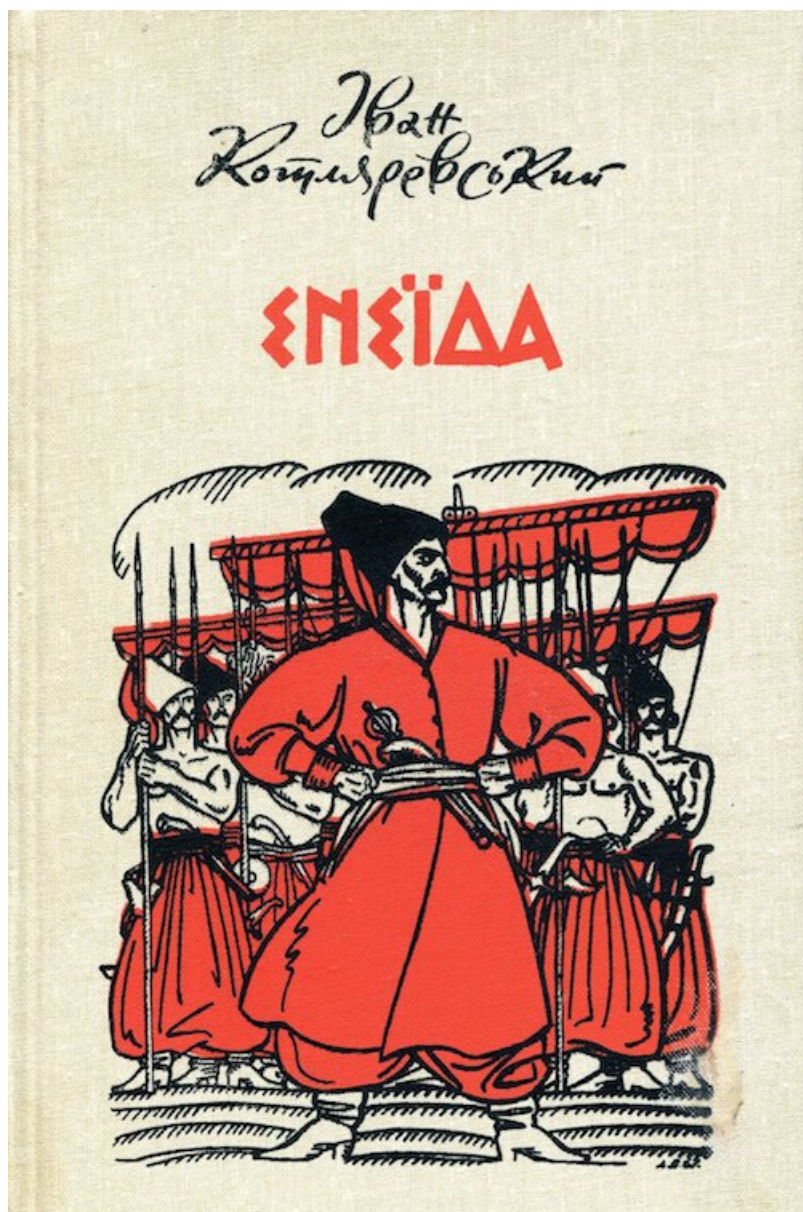
Малороссійскій языкѣ

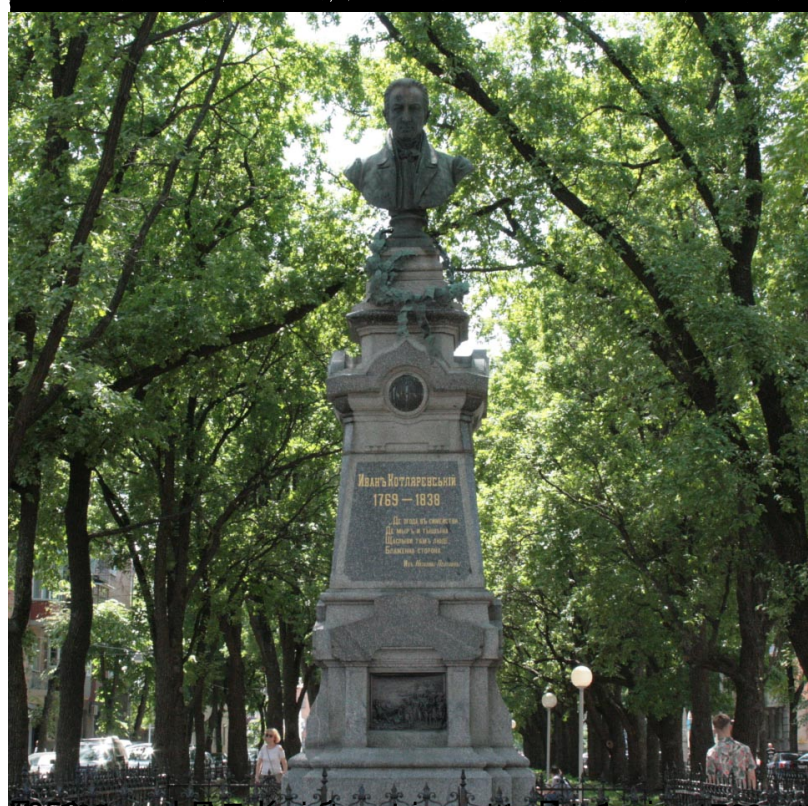
перелицованная.

Еней бувъ паробокъ моторный
И хлопецъ хотъ куды козакъ,
На лихо здався вийъ проворный,
Завзятыйшій отъ всѣхъ бурлакъ;
Но Греки якъ спаливши Трою,
Зробили зъ неї скирпу гною,
Вийъ взявши торбу, тягу давъ;
Забравши де-якихъ Троянцївъ,
Осмаленыхъ, якъ гиря, ланцївъ,
Пяпами зъ тронъ наживавъ.

I

підприємств (наприклад, у 2017 році в Україні було зареєстровано 1093 підприємств).

 Министерство образования и науки Республики Казахстан
 Қазаншағын және Ғылым Министрлігі